

Romantika v Slovanih.

Spisal Fr. Vidic.

Kadar so hoteli in še hočejo nekateri naši nazovi-kritiki priti kakemu literarnemu umotvoru do živega, pa mu v umetniškem oziru — »poleg najboljše volje« seveda! — ne morejo ničesar prigovoriti, vsaj nič bistvenega pograjati, tedaj udarijo z vso silo na veliki, daleč se razlegajoči in rahle živce vznemirjajoči boben morale ali pa uberejo z neko rafinirano sentimentalnostjo »narodno struno« ter oznanjajo: Povest ali roman pisatelja X—a ali Y—a nima za nas nikakršne vrednosti, ker ni narodna, ker nima narodno-slovenskega značaja. S svetim navdušenjem se zatekajo tedaj k Rusom in jih stavljajo za vzgled, češ: Tak naroden duh, ki ga dihajo ruski literarni proizvodi, naj veje tudi iz naših slovenskih!

Koliko pomena in veljave imajo taki očitki in take zahteve, o tem je razpravljal že Stritar v svojih »Pogovorih« (v »Zvonu« l. 1879.), in priznati treba, da je trdil pravo. Tisti, ki stavljajo omenjene zahteve, ne pomislijo, da tvori ruski narod, broječ 100 milijonov, nepredirno, kompaktno maso, nedotaknjeno in »neokuženo« od tujega vpliva, originalno v vsem svojem mišljenju in početju, v svojem značaju in običajih, tako da pisatelju res ni treba družega nego pisati realistično, in njegovo delo ima pravi narodno-ruski značaj! Mi Slovenci pa, ki brojimo jedva poldrugi milijon duš, smo prešinjeni in pretkani povsem od tujega vpliva, od tujega duha.

Toda denimo, da je naše kmetiško ljudstvo še narodno, ker ima še svoje običaje, navade, vraže in druge, v etnografijo in folkloristiko spadajoče posebnosti, in ker se tudi z raznimi lastnostmi svojega značaja razločuje od svojih sosedov, vendar tega o naši inteligenci ne moremo trditi! Naša inteligenca nima nobenega značila, ki bi jo ločilo od nemške; ona se je z njo povsem zenačila, ker je sprejela vsa društvena pravila in vso etiketo, ker se je pravzaprav v njej in ob njej vzgojila — le jezik ji je še vtisnil pečat slovenske inteligence. Če torej zajema pisatelj svojo snov iz krogov naše inteligence, tedaj ne more vdihniti svojemu umotvoru pristno slovensko-narodnega značaja, ki ga vsaj med inteligenco nič ni. To pa ni nikakor na škodo delu, ki dobi s tem internacionalno lice ter potrjuje in podpira načelo, da bodi umetnost mednarodna!

Morda se zdi komu to sramotno za tisti narod, ki je sprejel tuj vpliv; nam se ne! Umevno in jasno je, da se svetovna kultura ni razvila samostojno pri enem narodu, temveč da so vsi narodi vplivali bolj ali manj drug na drugega ter se tako popolnjevali in skupno napredovali ter skupno ustvarili kulturo. Jasno je pa tudi, da vpliva ob mejah vedno močnejši sosed na slabejšega, in da se ta vpliv razširi tudi proti središču, ako je obroč pretenak — ako je narodna masa premajhna in preslaba, da bi se upirala prodiranju tujega vpliva.

Ta vpliv — pri nas seveda vpliv Nemcev in deloma Italijanov — pa ni najnovejšega izvora, temveč je star in je nekdam še silnejše prodiral ne le med Slovence in Jugoslovane sploh, temveč tudi med Čehe, ki so povsem obkoljeni od Nemcev.

To je sijajno pokazal dr. M. Murko v svojem znamenitem in temeljitem delu: »Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der böhmischen Romantik« (Graz 1897, Verlagsbuchhandlung Styria), ki je prvi del cikla »Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der slavischen Romantik«, in katerega drugi del bo menda razpravljal o vplivu nemške romantike na Jugoslovane. — V naslednjih vrsticah seznanimo »Zvonove« čitatelje z glavnimi mislimi imenitnega dela.

Izraz »romantika« je rabil avtorju v najširšem smislu, namreč v pomenu »patriotična struja«, torej prav takisto, kakor nemškemu slovstvenikom n. pr. Julianu Schmidtu, ki piše v svoji »Zgodovini nemškega slovstva«: »Navadno imenujejo romantiko neko pisateljsko skupino; pravzaprav pa je romantika splošen preokret v duševnem žitku na Nemškem proti koncu prejšnjega stoletja.«

Proti francoskemu vplivu, ki je prevladoval v Evropi od Ludovika XIV. počenši skozi celo 18. stoletje, in proti struji, ki jo sploh imenujejo »dobo prosvetljenega absolutizma«, in katere končna posledica je bila francoska revolucija — proti tej struji se je porodila v začetku XIX. stoletja silna reakcija. Narode evropske je prešinila tačas zavest njih zgodovinske preteklosti, zanetila hipoma narodno navdušenje in provzročila, da so se povsod jeli zanimati za rodni jezik, domače običaje i. t. d., in tako je nastalo tisto »domorodstvo« (»Vaterländerei«). —

To gibanje se je pojavilo najprej v Nemcih, in umevno je, da so njegovi valovi pripluli tudi do Slovanov ter jih vzbudili iz njih mrtvila. Tako je preporod slovanskih narodov provzročila neposredno pravzaprav nemška romantika. Nemški narod, ki se je zatekel v najhujši stiski pod okrilje narodne prosvete, in ki je v bojih proti Napoleonovi premoči izpričal višek domovinske ljubezni — vprav Nemci so bili

Slovanom sijajen vzgled nesebičnega rodoljubja. Seveda so ti boji, katerih so se tudi Slovani udeleževali, odpirali oči tudi le-tem ter jih pozivali, naj se emancipirajo od katerega koli jerobstva, torej tudi od nemškega. —

V Rusih in Poljaki je odslej propadal psevdoklasicizem in francoski vpliv; zatekali so se k pravim klasikom. V Rusiji je pospeševalo ta preobrat nasprotstvo proti francoskim revolucijskim idejam in boji proti Francozom. A Poljaki, katerim so se bile izjalovile nade in sanje o preobnovitvi njih razbitega kraljestva, so bili najbolj pripravi in dovezetni za slovstvene težnje, po katerih se je idealizoval njihov narod in njih preteklost. — To idealno navdušenje je rodilo vstaneke l. 1830.

Domorodno stremljenje Nemcev je vzbudilo tudi avstrijske Slovane. A v Napoleonovih bojih, ki so privedli Ruse v vse slovanske dežele, so avstrijski Slovani na svoje oči spoznali tiste milijone Slovanov, katerim je Herder prorokoval boljšo bodočnost — in ugodni rezultati tega spoznanja so jih navdali s silnim navdušenjem. — Najbolj pa je pospešilo romantiko v Slovanih, ker so se le-ti udeleževali ob enem duševnega življenja Nemcev. —

V tej dobi se je romantika najbujnejše razvijala na Dunaju in odtod je razširjala svoje slovstvene tendence po raznih listih, n. pr.: »Oesterreichischer Beobachter«, pri katerem je sodeloval Friedrich Schlegel; »Deutsches Museum« (1812—13) in za njim »Wiener allgemeine Literaturzeitung (1813—16) ter »Wiener Jahrbücher der Literatur« (ustanovljena l. 1818.), iz katerih je hotel Kopitar narediti glasilo za zapadne slaviste.

Iz teh glasil so črpili Slovani ne le navdušenje, temveč tudi teoretične razloge za enake narodne zahteve in težnje. Gotovo pa so silno vplivala tudi na avstrijske Slovane taka predavanja bratov Schleglov, kakor n. pr. izjava Friedricha Schlegla: »Vsaki imenitni in samostojni narod ima — — — pravico do svojega lastnega in posebnega slovstva, in najhujši barbar je tisti, kdor zatre jezik kakega naroda ali kake dežele ali pa mu ne privošči nobene višje izobrazbe« (str. 4.), in Murko je dostavil: »Tako je pisal in govoril zaveden Nemec l. 1812.«

Te ideje so prešle sčasoma avstrijskim Slovanom v meso in kri. V istem smislu so pisali še drugi romantiki: Tieck, Adam Müller, Z. Werner, Eichendorff i. dr.

Za Slovence je bilo silno važno delovanje nadvojvode Ivana, ki je na moč pospeševal duševno in materijalno blaginjo Štirske, Koroške in Kranjske. Ustanovil je v zvezi s knjižnico l. 1811. »Joanej«,

ki je po njem imenovan, pospeševal je zgodovinopisje, dal že l. 1812. po Štírskem zbirati statistični in etnografski material in je povabil učitelje in prijatelje glasbe, naj zbirajo pesmi duhovne in posvetne vsebine »in deutscher oder windischer Sprache mit ihrer Sangweise«. »Sram ga je bilo«, da l. 1809. na Ptujju ni mogel brambovcev pozdraviti v njih jeziku, in pri tej priliki je sprožil misel o Šmigočevi slovnici: »Theoretisch-praktische windische Sprachlehre« (1812). Avgusta meseca l. 1811. se je razpisalo mesto slovenske stolice na liceju v Gradcu, katero je dobil l. 1812. J. Primic.

V smislu nadvojvode Ivana so se tudi v južnih pokrajinah ustanovili razni listi: v Gradcu »Der Aufmerksame« (1812), »Kärntnerische Zeitschrift« (1818), »Steiermärkische Zeitschrift« (1821); v Ljubljani od l. 1819. »Illyrisches Blatt« do 1849., v Celovcu »Carinthia«, pozneje »Carniola« v Ljubljani (1839—1844.) in »Croatia« v Zagrebu (1839—1842), ki so se vsi bavili s slovansko zgodovino in narodnostjo. V graškem listu »Der Aufmerksame« je priobčil (1813. št. 41.) Herder svoj panegirski opis o Slovanih ter jim prorokoval boljšo bodočnost; pozneje pa so prišle v list tudi slovenske pesmi. Zlasti je slov. pesmi priobčeval »Ilirski list«; sploh pa so bili, kakor pravi dr. Murko, »Illyr. Blatt«, »Carniola« in »Croatia« nemško pisani slovanski listi. »Carinthia« je prinašala Jarnikove slov. pesmi. Tudi z rojstvom Bleiweisovih »Novic« je nadvojvoda Ivan v zvezi. — Primic je l. 1810. ustanovil »Družbo slovensko« (»societas slovenica«), in zlasti na Štírskem se je začelo živahno narodno gibanje, o katerem prav klasično pripoveduje Stanko Vraz. Najbolj so delovali tedaj duhovniki, ki so prinašali iz Gradca navdušenje za narodnost.

V Zagrebu je l. 1813. izdal škof M. Verhovac okrožnico, v kateri je hvalil bogastvo in lepoto »linguae illyricae« ter pozival duhovništvo, naj nabira narodne pesmi, pregovore in stare knjige; žal, da ni imel mnogo uspeha, ker ni našel pri duhovnikih potrebnega zanimanja in razumevanja. L. 1814. so hoteli na Dunaju živeči Hrvati in Srbi v sporazumljenju s Kopitarjem ustanoviti list; »Сръбске новине« pa sta v istini ustanovila Frušević in Davidović že l. 1813. na Dunaju. L. 1815. je izdal A. Mihanović, pesnik »Liepe naše domovine«, brošurico »Reč domovini od hasnovitosti pisanja vu domorodnem jeziku«; tu je priporočal povsem v Schleglovem smislu narodno vzgojo in rabo narodnega jezika.

Največje važnosti za vse Slovane pa je bilo delovanje Kopitarjevo na Dunaju! Kopitar je bil romantik z dušo in telom, je občeval z bratoma Schlegloma, z J. Grimmom in drugimi germanisti ter

sodeloval pri vseh dunajskih glasilih romantične struje, pri katerih je zastopal slavistične in slovanske interese. Iz »Annal« je hotel narediti naslednika Dobrovskega »Slavinu«, »Jahrbücher« pa je res postalo po njem glasilo zapadnih slavistov. Znani so razni njegovi članki, v katerih je razvijal svoj program, zahteval stolico »linguae slavicae antiquissimae«, katero je dobil njegov učenec Miklošič, dasi šele 1849. l.; sanjaril je o slovanski centralni akademiji na Dunaju, kateri bi se morale vse druge podvreči i. t. d. Največje zasluge pa si je pridobil pri izdaji srbskih narodnih pesmi ter tudi poskrbel, da so pesmi vzbudile toliko zanimanja in občudovanja; Murko pravi: »Z mirnim srcem lahko trdimo, da je Kopitar . . . sam samcat ustvaril Vuka Karadžića, ne samo kot zbiratelja in izdajatelja srbskih narodnih pesmi, ampak tudi slovničarja in leksikografa, sploh stvaritelja novosrbskega narodnega književnega jezika in pravopisa.« (Stran 14.)

Iz teh podatkov je razvidno, kako se je razširjal in pojavljal vpliv nemške romantike med Jugoslovani, a še sijajnejši dokaz nam podajajo Čehi, ki so v začetku našega stoletja slavili svoj preporek le pod vplivom romantikov.

Po bitki na Beli gori je propadala češka narodna prosveta bolj in bolj. Toda »prosvetljeni absolutizem« Marije Terezije in Jožefa II., zlasti pa le-tega svobodomiselnega preosnove (n. pr. osvoboditev kmetov itd.), vse to je obudilo novo življenje. Tolerančni razglas je spravil velik del stare literature zopet na dan, in s slovstvenimi zakladi so se razrešile tudi duševne sile čeških in slovaških protestantov, izmed katerih so se porodili češkemu narodu možje, kakor: Palacký, Šafařík in Kollár!

Zanimanje za češki jezik se je bilo sicer že pojavilo poprej, namreč konec 18. stoletja; ustanovnik prve novočeške pesniške šole, A. Jaroslav Puchmayer, spominja na nemško pesniško kolo »Göttinger Hainb.«. Toda velikanski razloček je med 18. in 19. stoletjem; viden pojav velikega razločka je — Dobrovský. Le-ta je bil prosvetljen enciklopedist, pa popoln nasprotnik romantike; protivil se je razcep-ljanju jezika v narečja ter ni znal ceniti narodnega pesništva in je le s skepticizmom opazoval novo gibanje. — Tudi Jungmann še ni povsem umel nove struje; bil je pristaš Voltairjev in oboževalec Wielandov; prevedel je Miltonov »Izgubljeni raj«, Goethejev epos »Hermann und Dor.« in celo vrsto manjših poetičnih proizvodov raznih pesnikov. Navduševal se je tudi za Herderja, a razumel ga ni povsem, ker se ni zanimal za narodno pesništvo. Zaslužno pa je bilo njegovo domorodno delovanje, in spomina vredna sta tudi njegova »Slovesnost«

(1820), vestno sestavljena literarna zgodovina in njegov besednjak. V pesniških proizvodih Jungmannovih pa še ni nič sledu kakemu vplivu narodnega pesništva, temveč tam prevladujejo vplivi Klopstockovih od in klasični, zlasti anakreontovski in idilski elementi. —

Češki pisatelji so imeli tedaj za nekaj časa svoje središče na Dunaju, kjer je Hromádka izdajal »Vídenské Noviny« (1812—1816) z literarno prilogo »Prvotiny pěkných umění«, ki je bila poslej Čehom oznanilka romantičnega duha. Izmed glavnih sotrudnikov je bil H a n k a, ki je bival l. 1813.—1814. na Dunaju; tu se je seznanil z nazori Kopitarjevimi in z idejami nemških romantikov. Hanka se je vrlo zanimal za narodne pesmi in je bil prvi, ki je narodne pesmi svojega naroda in drugih slovanskih narodov z namenom in z uspehom posnemal. To navdušenje ga je tudi premotilo, da je zagrešil »Kraljedvorski rokopis« (1817) in »Libušin sod« (1818), ki pa sta, dasi podtaknjena, vendar silno vplivala na slovstvo in znanstvo. Ne le Slovani, temveč tudi Nemci — kakor Grimm in Goethe — so radostno sprejeli najdena rokopisa ter z navdušenjem in občudovanjem govorili o njiju pesniški vrednosti. Dandanes je pač že majhno število onih, ki verujejo v pristnost »Kraljedvorskega rokopisa«, dasi se navdušeni rodoljubi vedno še ne morejo ločiti od tega »narodnega zaklada«. Toda tudi brez teh falsifikatov bi bila okoli l. 1820. nastala »patriotična« ali romantična šola, kakor je pri Poljakih in Rusih. —

Prva vidna posledica patriotične struje je bila ustanovitev »češkega muzeja« (1818), ki je silno vplival na daljnji razvoj češkega naroda, tako da se po pravici računja začetek nove dobe s postankom muzeja. Njegov prvi predsednik je bil grof P. Sternberg, ki je bil tudi sicer znamenit mož; vseučiliški profesor Presl pa je ustanovil prvi znanstveni časopis »Krok«.

Veliko domorodno navdušenje pa je dobilo duška tudi v pesniških proizvodih, in med Čehi in Slovaki je tačas kar mrgolelo rodoljubnih pesnikov; trajno slavo sta dosegla najznamenitejša izmed njih Kollár in Čelakovský, ki sta bila dolgo časa zvezdi, okolo katerih se je pomikalo vse novejšo češko pesništvo. — Čelakovský in njegovi drugovi so posvečevali svoje pesmi, vse svoje čuvstvovanje in mišljenje ljubezni in domovini; ozirali pa so se na sedanjo narodovo in se tesno naslanjali na narodno pesem. To pa so se naučili od nemških romantikov, ki so že besedo »narod« izgovarjali s svetim strahom. In tako je morala priti — češka romantika. Emancipacija od Nemcev je bila torej le navidezna, zakaj glavne poteze češke romantike se naslanjajo večinoma zopet na nemške vzorce.

Zlasti Čelakovský se je z vso vnemo zavzel za narodno pesništvo, s katerim sta se on in Kamaryt silno oduševljala. Oba sta bila na stališču Grimmovem; zanimala pa se nista samo za domače, temveč tudi za pesništvo drugih narodov, in v njiju pesniških proizvodih se tudi kaže ta vpliv. Lep sad tega iskrenega zanimanja je bil „Ohlas písní ruských“ (1829), s katerim je dosegel Čelakovský velikanski uspeh; to je še dandanes znamenito delo in je vzbudilo zlasti pri Nemcih neomejeno priznanje. Nekoliko manj pozornosti je vzbudil njegov „Ohlas písní českých“ (1839), tem več pa zopet njegovo drugo pesniško delo „Růže stolistá“ (1841). — Čelakovský in Kamaryt sta oboževala Goetheja in sta se navzela njegovega duha, in „Růže stolistá“ je nastala močno pod vplivom Goethejevega zbornika „Westöstlicher Divan“. Naslanjal se je Čelakovský na Petrarko ter po njem pesnikoval s Kollárjem v sonetih. Hrepenel je sicer po emancipaciji od Nemcev, vendar je bil njihov učenec. Sploh pa je bil Čelakovský najdoslednejši romantik in res naroden, a poglobljajal se je v romantiko ter vzgajal svoj okus in svojo sodbo ob literaturah mnogoterih narodov; on je tudi opozoril Slovence, kakega znamenitega pesnika imamo v Prešernu. —

Kakor sta našla jezik in slovstvo svoje zaščitnike, tako je bilo treba tudi zgodovinarja, ki bi ustregel potrebam češke zgodovine v duhu romantiške dobe. In res se je tak mož pojavil — Fr. Palacký. Le-ta se je povzpел po svojih zvezah s plemstvom kmalu do vplivnega organizatorja prosvetnih teženj svojega naroda ter je postal njegov „oče“. Tudi on je nabiral v svoji mladosti narodne pesmi, pozneje pa je proučeval spomenike in vire iz husiške dobe ter se je tako pripravljajal za svoje delo. Kmalu je osredotočil svojo pozornost na češko zgodovino, in od 1848 l. počenši je izhajalo njegovo zgodovinsko delo, v katerem seveda ni nedostajalo romantičnega duha. —

Naravnost v Jeni pa sta se navzela domorodnega navdušenja dva moža, ki sta silno vplivala na ves slovanski svet — Šafařík in Kollár. Šafařík se je v Jeni kar prerodil; tu se mu je odprl nov svet, in še v poznejši dobi se je rad spominjal svojega bivanja v Jeni, ki mu je bila: „exilium corporis, paradus animae“. Poslušal je najznamenitejše profesorje, ki so kakor akademična mladež vplivali nanj s svojimi svobodnimi nazori in svojim pangermskim navdušenjem. Njegovo romantično mišljenje se zrcali v občudovanju narodnega pesništva; bil je prešinjen od Herderjevih idej in s posebno pozornostjo je obdelal one zgodovinske dobe, katere označuje narodnost, tako da se v njegovih „Starožitnostih“ celo ponavlja Herderjev spis

o Slovanih. Tudi Šafařík — kot historik je pravi pravcati nemški romantik; »zatekal se je v davno minolost ter pisal zgodovino iz patriotizma,« v jezikoslovju pa so mu bili voditelji Grimm, Bopp in Humboldt. —

Kakor je bil Šafařík zastopnik znanstvenega panslavizma, ki je imel lep vzgled v enakem pangermanizmu, tako je bil Jan Kollár stvarnik in zastopnik pesniškega panslavizma. V Jeni, kjer je bival l. 1817.—19., se je navzel popolnoma nazorov nemških romantikov. Videl je nemško akademično mladež, kako je na razne načine, z besedo in dejanjem pri raznih svečanostih izražala svoje rodoljubje, in zato ni čudo, da je tudi mlademu Kollárju vzklopela vsem vzorom dostopna duša, in da je v njegovem srcu zaplapolal sveti ogenj navdušenja in ljubezni za narod in domovino slovansko. Seznanil se je s pangermanizmom ter hotel tudi sam združiti vse Slovane v en narod. Paralelno h »Germaniji« in »Teutoniji« je naredil »Slávijo« in z »Alldeutschland« vzporedno »Allslavien«. Posetil je Goetheja, katerega je nad vse častil, in vsa mesta, ki so spominjala na Schillerja, Wielanda in Herderja. Po romantiki se je seznanil Kollár s trubadurji, zlasti s Petrarko. Največ sledov Herderjevih idej je v slavnem njegovem delu »Slavy Dcera«. Tu je tudi on nastopil kot prorok človekoljubja; iste misli se nahajajo v njegovih pridigah, povsod pa je njegov vzor — Herder. Da, Kollár je prodril še dalje nego Herder v duhu fantastične romantike, kamor ga je zavedla zlasti mitologija in etimologija. Sijajen uspeh je dosegel s svojim spisom »Ueber die literarische Wechselseitigkeit zwischen den verschiedenen Stämmen und Mundarten der slavischen Nation.« — V filologiji in arheologiji pa mu sreča ni bila mila. Gibal se je preveč v sanjavih višinah; prešibek je bil pozneje proti potrebščinam sedanjosti in nove dobe ni razumel. Polagoma pa je celo okorel; postal je konservativec, izgubil zvezo z duševnim gibanjem v Nemcih ter na posled služil reakciji. --

Dasi so k preporodu slovanskih narodov pripomogli razni vzroki, vendar je bila romantika izmed najvažnejših faktorjev, ki so vplivali na razne stroke prosvete, na literaturo in umetnost ter nazadnje celo povzročili politični slovanski kongres v Pragi (1848), kjer so Slovani zahtevali popolno ravnopravnost z Nemci.

Vse to nam je jasno, razumno in zanimivo opisal dr. Murko v zgoraj omenjenem delu. Kot dodatek je pridejal odlomek »Kollár in Jena und beim Wartburgfest«, ki je prevod iz Kollárjevega spisa »Paměti z mladších let života«; v le-tem je bil Kollár sam naslikal svoje občutke in mišljenje pri dotičnih zgodovinskih dogodkih. —

Murkova knjiga razodeva pravega, temeljitega slovstvenika z ostrim in kritičnim očesom — prav kakor vse druge njegove razprave. Uglobil se je v svojo nalogo z živim in toplim zanimanjem ter delal in sodil objektivno in nepristransko. — Ker je dr. Murko ob enem slavist in germanist, ker je vešč vsem slovanskim jezikom, a pozna povsem tudi nemško literaturo, je jasno, da je bil vprav on kakor nalašč poklican za tako nalogo. Vsi odstavki so izdelani skrbno in vestno, in značaje posameznih literatov je pogodil tako dobro, da se zdi čitatelju, kakor da ima pred seboj žive kipe Čelakovskega, Šafaříka, Kollárja i. dr., in zlasti zategadelj je knjiga tudi vseskozi zanimiva.

Delo je vzbudilo povsod, v krogu slavistov in germanistov največje zanimanje. Vse ocene, katerih je izšlo doslej veliko število, se izražajo laskavo in priznalno o Murkovem literarnohistoričnem raziskavanju, in lahko rečemo, da je g. pisatelj dosegel popoln uspeh. Izmed ocen naj nekatere omenim: Organ socijalnih politikov čeških, »Rozhledy«, je z delom zadovoljen, ker kaže, kako je treba iti s tekom časa, zadovoljen pa ni s pojmom »romantike«; v »Časopisu musea Království českého« (1897 II., str. 171—188) je priobčil Fr. Bílý kritiko s staročeškega patriotičnega stališča, s katerega se mu zdi sramotno priznati tuje vplive, in enako je pisal Helfert v »Oesterreichisches Litteraturblatt« (št. 9., str. 270—71); obširne, poučne, velezanimive in bolj ali manj laskave ocene so napisali prof. Jakubec v »Listý filologické« (1897, seš. III., str. 220—236) in v »Politik« dva podlistka št. 40, 41, prof. Macher v »Český časopis historický« (str. 104—108), prof. Massaryk v »Zeit« (št. 137—139), P. Chmielowski v poljskem »Atheneum« (Mai str. 390—400); manjše ocene in naznanila pa so priobčili: »Deutsche Litteraturzeitung« (spisal Nehring), »Litterarisches Centralblatt« št. 18, »Przeгляд literacki« (št. 7) iz peresa Liciejewskega, petrogradski »Kraj« (št. 14), »Ruskija Vjedomosti« (št. 12), »Journal narodnega prosvěščenja« (spisal Jastrebov) in »Revue critique« (22. marca, priobčil Louis Leger).

Povsod se poudarja Murkovo fino opazovanje in ostro karakterizovanje in skoro soglasno se priznava, da je zlasti Čelakovskega pokazal v povsem novi luči. Seveda se tudi omenja, da je gospod pisatelj včasih prekoračil mejo in izvajal preveč pojavov iz nemškega vpliva.

Morda je zašel pisatelj tu pa tam res malo predaleč s tem, da je iskal tujega vpliva tudi tam, kjer ga ni, kjer je nastal dotični pojav samostojno; a taki nedostatki so skoro neizogibni pri tolikem delu.

Bleiweisove »Novice« niso bile prvi slovenski časnik (str. 9), temveč Vodnikove.

Končno pa si usojam — gotovo v imenu mnogo drugih — izraziti le še željo, da bi dr. Murko — kakor tudi druge naše učenjaške sile — ne posvečeval svojih moči drugim narodom, ki imajo itak dovolj svojih ljudi — temveč nam in našim potrebam ter nadaljeval svoje literarne študije v — slovenskem slovstvu!

Pod streho.

Spisala Márica.

(Dalje in konec.)

X.

ar dni ni šla Zinka iz hiše. Minil je bil baš zadnji predpustni teden, in prišla je bila pustna nedelja.

Roza je ugibala in ugibala, kaj se je moglo zgoditi njeni polusestri; vprašala jo je, a odgovorila je kakor po navadi: »Kaj tebi mari! Saj tebe ne boli.«

Prišedši v nedeljo zjutraj od maše, je sedla Roza na posteljo ter s sklenjenima rokama premišljevala svojo rodbino, a s premišljevanjem se ji je vzbudilo v srcu usmiljenje do njih do vseh treh in pa — očitanje.

— »Ali kaj morem jaz za to,« govorila je Roza sama sebi, »če me je Bog ustvaril tako, da vzkipevam takoj, in da ne morem z njimi govoriti mirno? Ko bi imela malo več potrpljenja, kdo ve, ne bi li bilo mnogokaj drugače; a nimam ga in ga nimam. Samo molčati moram po vse dneve, ali pa se hudovati . . .«

»Na, neki deček je prinesel to-le pismo«, je dejala mačeha, moleč ji droben listič.

»A, Golobovi!«

Vabili so jo, da bi prišla gledat »korso«, a na večer da bi šla z njimi v kavarno gledat maske. Golobova bila je zdaj mnogo prijaznejša z Rozo, odkar sta dobili njeni hčeri vsaka svojega častilca; njiju mati bila je od tedaj vprav srečna. Roza je sprejela vabilo, potem pa sedla li kosilu.

»Kam pojdete popoldne, mama?« je vprašala nenavadno nežno.

»Kam? Pri njem — pri očetu — moram biti, saj veš.«